

Serbest Ticaretten Kim, Nasıl Yararlanıyor?*

Robert P. Murphy**

Son zamanlarda internet serbest ticaret üzerine yapılan tartışmalarla doluydu. Bu tartışmalar Charles Schumer ve ekonomist Paul Craig Roberts'ın geçenlerde *New York Times*'da yayınlanan "Serbest Ticaret Üzerine Farklı Düşünceler" adlı makalesiyle başladı. Bu makalede Roberts kendi pozisyonunu, yani, serbest ticaretin üretim faktörlerinin ülkeler arasında hareket edememesi (en azından son ürünler kadar kolay hareket edememesi) şartına dayandığı yolundaki görüşünü tekrarladı.

Schumer ve Roberts'a göre, düşük nakliye ücretlerinin, hızlı iletişimin ve çokuluslu şirketlerin modern dünyasında üretim faktörleri fiilen oldukça hareketlidir. Yeni dünyada "serbest ticaretin" işleyeceğinden artık emin olamayız. David Ricardo'nun Roberts'in de katıldığı klasik "mukayeseli üstünlük" kanununa (ki bu kanuna göre çeşitli ülkelerdeki işgücü o ülkelerin görece üstün oldukları endüstrilerde uzmanlaşacaktır) göre serbest ticaret ticaret yapan ülkelere karşılıklı kazanımlar sağlayacaktır. Oysa, yeni küresel ekonomide "mutlak üstünlük" kanunuyla karşılaşırız: Buna göre, sermaye ve işgücü üretimin ucuz olduğu ülkelere kayacaktır ve bu durumdan bazı uluslar kazançlı diğerleri zararlı çıkacaktır.

* "Who Benefits from Free Trade and How?", www.mises.org, 23 Ocak 2004.

** İktisatçı.

Doğal olarak liberaller bu iddialara kızdılar. Bu iddia, sanki Paul Craig Roberts Amerikan firmalarının düşük gelirli ülkelere iş imkânı ihraç etmesini engellemek için gümrük tarifelerini yükseltmeyi veya ithalata çeşitli engeller koymayı makul gösteren entellektüel argümanlar sağlıyor gibi algılanıyordu. Ben de Schumer-Roberts'i eleştirenler trenine atladım ve Roberts ile e-posta alışverişine başladım. Bu liberteryen saldırıya karşılık olarak, Roberts, pozisyonunu daha iyi açıklamayı teklif etti.

Bu makale Roberts'in açıklamalarına cevabımdır. Doğal olarak, bu makale Roberts'in kendisini ikna etmeyecektir; fakat, çitle çevrilmiş olanların bazılarının ilgilerini (ve özellikle yukarıda bahsedilen makaleme cevap olarak bana posta gönderenlerin dikkatlerini) çekebilir.

Serbest Ticaret

Önce *serbest ticaret* ile ne demek istediğimi açıklayayım. “Serbest ticaret için” dediğimde bu, ABD hükümetinin ABD’li tüketicilerin kullandığı tüketim mallarının ithalatına gümrük tarifeleri veya kota koymaması gerektiğini düşünüyorum demektir. Doğruya doğru, felsefi açıdan anti-devletçi olduğumdan, Birleşik Devletler hükümetinin varlığına karşıyım, fakat, bunun ötesinde, serbest ticaret yanlısı olmak için birçok pratik sebep var. Özellikle gümrük tarifeleri koymanın Amerikalıları genel olarak yoksullaştıracağına inanıyorum. Doğru, korunmuş bir endüstrideki işçiler serbest ticaretin hâkim olduğu durumdakine nazaran daha yüksek ücretler alabilirler, fakat, ABD’li tüketiciler daha yüksek fiyatlar yüzünden daha kötü durumda olacaklar. Birçok ekonomist serbest ticareti faydalı bulur, çünkü (en azından klasik savlarla) hükümet bir tarife koyduğunda kaybedenlerin toplam maddî kayıpları kazananların toplam maddî kazançlarından çok daha fazladır.

Roberts, sermaye mallarının bir ülkeden diğerine kolayca hareket edemediği durumda bu ekonomik analize katıldığını söyler. Bununla beraber, sermaye malları uluslar arasında hareket edebildiğinde “serbest ticaretin” faydalarından söz edilemeyeceğini ileri sürer. Onun deyişiyle, sermaye mallarının hareket edebilmesi demek bazı ülkelerin kazanması diğerlerinin kaybetmesi demektir.

Püf noktası şu: İddia ediyorum ki üretim faktörlerinin hareketsiz durumdan hareketli duruma geçmesi bir ülkeye zarar verse bile (ki bunun bir

ekonomist için anlamı ülkedeki insanların ortalama gelirinin düşmesidir), eğer ithalata konan engellerin veya gümrük tarifelerinin bu zararı sileceğini gösteremezseniz, bu durumda serbest ticaretin temeli zayıflamaz.

Aptalca bir analogiyi kullanacak olursak, California'daki bir depremin Birleşik Devletler vatandaşlarına zarar vereceği kesinlikle doğrudur. Diğer bir ifadeyle, eğer deprem olmasaydı Amerikalılar daha varlıklı olacaktı. Fakat, bu serbest ticaretin önemini azaltmaz, çünkü gümrük tarifeleri koymak Amerikalılara depremden daha fazla zarar verecektir.

Bu benim serbest ticaret ve faktörlerin hareketliliği konusundaki pozisyonum. Üretim faktörlerinin hareketsizlikten hareketliliğe geçişinin bazı ülkeleri daha zengin bazı ülkeleri daha yoksul yaptığı doğru olsa bile, kaybeden ülkelerin gümrük tarifeleri uygulayarak fayda sağladıklarını göstermediğiniz sürece üretim faktörlerinin hareketliliğinin zarara yol açması bile serbest ticaretin önemini azaltmaz. Serbest ticaret hâlâ en iyi politika. Bir gümrük tarifesi uygulamak, kaybeden ülkedeki insanları, serbest ticaret ve üretim faktörlerinin hareketliliğinin onlara vereceği zarara nispetle, daha yoksul yapacaktır.

Yenilik Zarar Verebilir mi?

Devam etmeden önce, belli bir konuyu açıklamak için duralım. Belki okuyucu Roberts'a çok fazla yüklendiğimi düşünebilir. Her şeye rağmen, nasıl olurda gelişen nakliye yöntemleri ya da veri iletimindeki gelişmeler bir ülkeye zarar verebilir? Tabii ki belli bir iş kolunda çalışanlar zarar görebilirler, fakat tüketiciler bir bütün olarak fayda sağlarlar, değil mi?

Bu, empirik bakımdan muhtemelen doğrudur. Meselâ ben, Amerikalıların internet sayesinde genelde daha zengin hâle gelecekleri üzerine kesinlikle bahse girerim. Fakat, teorik olarak, küçük bir ülkedeki ortalama gelir teknolojik yenilikler yüzünden düşmüş olabilir. Pasifik'te 10.000 nüfuslu küçük bir ada ülkesinin var olduğunu düşünelim. Ayrıca bu ülkedeki insanların fotokopi makineleri yapımında uzman olduklarını ve ağırlıklı ihraç mallarının fotokopi makineleri olduğunu varsayalım.

Farz edelim ki faks makinelerindeki gelişmeler ve e-posta ile iletişim kağıt kopyalama ihtiyacını azaltıyor. Daha önce bizim hayalî ada ülkemizden fotokopi makineleri ithal eden -önemli dokümanların kopyaları-

nı alıp diğer ülkelerdeki ortaklarına göndermek için- işletmeler fotokopi makinesi alımını durdurdular. Artık diğer ülkelerdeki ortaklarına ilgili dokümanları faks ile ya da e-posta ile gönderiyorlar. Bu durumda fotokopi makinelerine olan uluslararası talep düşecek ve bizim bu ada ülkemizdeki 10.000 kişi fotokopi makinesi ihracı yerine muz toplamak zorunda kalacaklar. Açıkçası, onlar gelişen teknolojiye yenik düşecekler.

Bu hayalî örnek nasıl işler? Bu varsayım yenilikten zarar gören insanları sanal bir ülkeye, fayda gören tüketicileri ise dünyanın kalan kısmına yerleştirir. Açıktır ki, tüm dünyada ortalama gelir faks ve e-posta sebebiyle yükselecek ve dünyanın bu ada ülkesi hariç kısmındaki kazançlar fotokopi makinesi imal edenlerin kayıplarından fazla olacaktır. Fakat mesele şudur: En azından, teknolojik yeniliklerin bir ülkedeki ortalama gerçek geliri düşürdüğü kabul edilebilir. (Farklı bir örnek olarak, eğer birisi iyi kahve yetiştirmenin daha ucuz bir yolunu bulsaydı bu Brezilyalıların ortalama zenginlik seviyesini düşürdü.)

Gümrük Tarifeleri İşe Yaramıyor

Asıl tartışmaya dönelim. Yukarıdaki gibi bir durumda bile -ki bu durumda yenilik bir ülkedeki ortalama insana gerçekten zarar verebilir- bence serbest ticaretten vazgeçmenin olayın akışına hiçbir etkisi olmayabilir ya da ülkeye daha fazla zarar verebilir.

Küçük ada örneğimizde açıkça görüldüğü gibi, faks makinelerinin ya da bilgisayarların ithalatına gümrük tarifeleri koymak ülkenin ulusal fotokopi endüstrisinin çöküşünü önleyemeyecektir. Yeni ürünlere geçenler yabancı tüketicilerdir ve söz konusu küçük ülkenin hükümeti bunu durdurmak için hiçbir şey yapamaz.

Fakat, ya bir ülkenin kendi tüketicileri yabancı, ucuz ürünlere yöneliyorsa? Meselâ Birleşik Devletler'deki fabrika sahibi Amerikalı işçileri kovup fabrikalarını Meksika'ya taşırsa ve aynı ürünü üretmek için Meksikalıları çalıştırıp ürünlerini Amerikalı tüketicilere satarsa ne olur? Meksika'dan ithal mallara gümrük tarifeleri koymanın bunu engellemesi, dolayısıyla işçilerin işlerini kurtarması mümkün değil midir?

Evet, Meksika ihraç mallarına bir gümrük tarifesi uygulamak (eğer tarife yeterince yüksekse) ABD'li sermayedarları fabrikalarını ABD'de tutmaya ikna edebilir. Fakat bu durumda Amerikalı tüketiciler için fiyatlar ar-

tacaktır. Sonuçta gümrük tarifeleri böyle işler. Görüldüğü gibi, genel kural, gümrük tarifelerinin üreticilere sağladığı faydadan çok zarar vermesidir.

Özetlersek, eğer bir yenilikten faydalanan tüketiciler daha çok o ülkenin dışında yerleşmişlerse bu durumda o ülkede yerleşik insanlar söz konusu yenilik yüzünden yoksullaşabilirler. Fakat bu durumda hiçbir ticaret politikası bunu değiştiremez. Diğer taraftan, yenilikten faydalanan tüketicilerin yeterli bir miktarı bu ülkede yerleşmişlerse ülkedeki insanlar net olarak fayda görürler. Bu durumda ticaret politikası bir şeyleri değiştirebilir (Bu sayede yenilik istismar edilmez), fakat bu durumda insanlar gümrük tarifeleri sebebiyle daha yoksul hâle gelir. Sonuç olarak, senaryo ne olursa olsun, gümrük tarifeleri uygulamak insanları yoksullaştırır.

“Tarifeler Hakkında Kimler Konuşuyor?”

Bu durumda, Roberts çatıya doğru çıkacaktır. Sürekli vurguladığı gibi, Paul Craig Roberts de gümrük tarifeleri lehine konuşmuyor. Tüm yaptığı, üretim faktörleri mobil olduğunda serbest ticaretin işleyemeyeceğini ileri sürmek.

Ben bu yüzden bu çerçevede serbest ticaretin tanımını açıkladım. Eğer Roberts, üretim faktörleri mobil olsa da olmasa da gümrük tarifeleri uygulamanın veya ithalatı engellemenin Amerikalıları asla daha zengin yapamayacağına katılırsa tartışmayı bitirebiliriz. Benim açımdan, bu onun (Ricardo'nun değil) serbest ticaretin hâlâ yapılabileceğini itiraf etmesi olacaktır.

Kısacası, Roberts, gümrük tarifeleri uygulamanın veya ithalatı engellemenin Amerikalılara faydalı olmayacağına bana katıldığı sürece, benim düşünceme göre, “serbest ticaret üzerine yeni düşünceler” demekten vazgeçmelidir.

Diğer Kısıtlamalar

Okuyucu “Fakat ya sermayenin dışarıya akışını engellemek için uygulanan diğer hükümet tedbirleri?” diye sorabilir. “Gümrük tarifeleri tabii ki yanıt değil - Schumer ve Roberts bunu yeni makalelerinde kabul ediyorlar. Sermaye mallarının Birleşik Devletler dışına akışını nasıl önleyebileceğimiz konusunda dürüst bir diyaloga ihtiyacımız var.”

Bu çeşit bir argümana tüm diyeceğim şu: Mülkiyetin kullanımına hükümetin yapay sınırlamalar koyması Amerikalıları daha zengin yapmaz. Meselâ, hükümet eğer ihraç edilen sermaye mallarına % 50 vergi uygularsa, bu, kesinlikle, sermaye mallarının dışı akışını azaltacaktır. Fakat, bu durumda şu üç şeyden biri olacaktır:

1. Üretimi başka ülkelere (düşük ücretli ülkelere) kaydırıp, üretilen malları Amerikalılara düşük fiyatlarla geri satmaktansa, üreticiler ülke içinde yüksek fiyatlarla satmaya devam edeceklerdir. Böylece bu endüstrideki işçiler kazanacak fakat Amerikalı tüketiciler kaybedecektir. Bu, hükümetin yeniden ithal edilen mallara gümrük tarifeleri koymasıyla aynı şeydir.

2. Yabancı bir ülkede (düşük ücretlerle) üretip, bu malları belli fiyatlarla başka ülkelere satmak yerine, ABD'li firmalar ülke içinde yüksek fiyatlarla üretip diğer ülkelere yine aynı fiyatlarla satmaya devam edeceklerdir. Bu durumda ABD'li hissedarların (yani sermaye malları sahiplerinin) kârları daha düşük olacak, Amerikalı işçilerin kazanımları ABD'li sermaye sahiplerinin kayıpları ile karşılanacaktır. Birçok egaliter-yen (eşitlikçi) bu dengeden hoşlanabilir, fakat Amerika'yı bu yolla daha varlıklı yaptığımızı düşünerek kendimizi kandırmayalım. Her milyoneri, çimenleri kesen birine saat ücreti olarak 100 dolar ödemeye zorlayarak aynı sonucu elde edebiliriz.

3. Dünya piyasasında rekabetçi olabilmek için, üretimi başka ülkelere (düşük üretim ücretlerinin olduğu ülkelere) kaydırmaktansa, sermaye ihracına vergi koymak ABD'li sermayedarları sermaye mallarını ülke içinde tutmaya ve üretimin başka bir dalında kullanmaya ikna edebilir. (Çünkü ABD işçi ücretleri ile endüstrinin bu dalında dünya piyasalarında rekabet edemezler). Bu durumda sermaye malları üretimin daha az verimli olduğu dallara kayar ve kazanımlar daha az olur. Yani sermaye mallarının market değeri ihracat vergisi nedeniyle düşecektir. Bu durumun Amerikalıları daha zengin yapacağını düşünmek zordur.

Sonuç olarak, sermaye mallarının hareketliliği sözde problemini çözenin Amerikalılara fayda sağlayacağına inanmıyorum. Gümrük tarifeleriyle bazı kesimler fayda görebilirler fakat kazananların kazançları, kaybedenlerin kayıplarını karşılayamayacaktır.

Piyasa

Genel Denge

Roberts tarafından sıkça dile getirilen bir diğer argüman şu şekilde ifade edilir. Evet, liberteryenlerin her söylediği, özel denge durumunda ve tek tek ele alındığında, doğrudur. Kaynakların dışa aktarımı durumu, tüketicilere, yerinden olan Amerikalı işçilere vereceği zararın çok ötesinde fayda sağlayacaktır.

Neden olmasın? Roberts dışsalıkları argümanına katmamıştır; neoklasik terimlerle bile, eğer herkes tek tek ele alındığında her değişimin Amerikalıları daha zengin yapacağını düşünüyorsa, birdenbire olan 1000 değişiklik neden Amerikalıları yoksullaştırır?

Bu şu şekilde düşünülebilir: Bir futbol oyununda, birisi ayaktayken oyunu daha iyi görebilir. Fakat herkes ayaktayken kimse daha iyi göremez.

Fakat bu, serbest ticaret olayına uygulanamaz. Eğer Roberts, X endüstrisinin Asya'ya kaymasıyla Amerikalı işçinin kaybedeceğinden daha fazlasını Amerikalı tüketicinin kazanacağına katılıyorsa ve eğer Roberts aynı durumun Y, Z, vs.. diğer endüstrilerde de geçerli olduğuna katılırsa bu durumda (dış faktörleri fazla hesaba katmadan), neoklasik temellerle bile, tüm bu endüstriler diğer ülkelere kayarsa, ABD'li tüketiciler işçilerin kaybedeceklerinden çok daha fazlasını kazanacaklardır.

Şüphesiz cevap şu olacak: Tüm endüstrilerimiz diğer ülkelere kayarsa ne olur? Bu durumda işsiz dilenciler ülkesi oluruz ve ne kadar ucuza olursa olsun ihracat yapamayız.

Fakat bir saniye. Eğer A,B,C,... Z endüstrileri ülke dışına çıktıklarında, Amerikalıların bu endüstrilerin ülkede kaldıkları durumdan daha yoksul oldukları doğruysa (tekrar Roberts'ın çok ayrıntılı düşünmediği dış faktörleri hesaba katmadan) aynı noktada özel bir endüstrinin ülke dışına çıkışı Amerikalıları nasıl daha yoksul yapar? Mesela J endüstrisi. Öyleyse, Roberts şu tartışmaya geri dönmüş olur: Eğer A'dan I'ya olan endüstriler Asya'ya giderse iyidir, fakat J'den Z'ye olan endüstriler Amerika'da kalırsa daha iyidir.

Eğer bu doğruysa, tahmin edin ne olur? Serbest piyasada tam olarak olacak şey budur: Üretim operasyonları, taşınmanın kendileri için avantajları kalmayana kadar diğer ülkelere taşınmaya devam edecektir. Bu noktada Roberts'ın kabul ettiği gibi her adım Amerikalıları net olarak

daha varlıklı yapar, öyleyse tüm işlem, eğer ilk adımda ülke dışına çıkışı engellemeyi denememişsek, Amerikalıları net olarak çok daha zengin hâle getirir.

(Aynı noktada ülke dışına çıkışı engelleyen ne olduğunu anlamak için, “ucuz” yabancı işgücünün, nominal ücretler ve/veya kur dengesi kaynakların dışa akmasına cevap olarak değişeceğiinden, o kadar da ucuz kalmayacağını akılda tutmak gerekir. Evet, ortalama Amerikalının ücreti dolar olarak düşük olabilir, fakat yaşam standardı, dış kaynaklı yeni, ucuz ithalat dolayısıyla yüksek olacaktır.)

Diğerleri..

Bu makaleyi bitirmeden önce üç konudan bahsetmeme izin verin. Bunlardan biri: Eğer birisi başka bir yerde daha iyi bir yaşam beklentisiyle ABD’den ayrılmayı ister ve ayrılır ise bu durumda artan hareketlilik ABD’yi daha yoksul yapabilir. Meselâ, eğer Bill Gates birdenbire “Hong Kong’a taşınacağım, çünkü benim muhteşem malikanemi oraya taşımak daha avantajlı” derse onun gidişi ile kalan Amerikalıların ortalama geliri düşecektir. Eğer tüm insanlar bundan bahsediyorlarsa, o zaman iyi. Bu durumda, ben bir insanın ülkeyi terk etme özgürlüğünün istatistikleri desteklemek amacıyla kurban edilmemesi gerektiğini söyleyeceğim.

Başka bir konu kölelik. İnsanlar bana e-posta ile diyorlar ki, “Eğer her yer serbest pazar olsaydı sizin teorileriniz doğru olacaktı, fakat Çin kölelik ücretleriyle istihdam sağlıyor.”

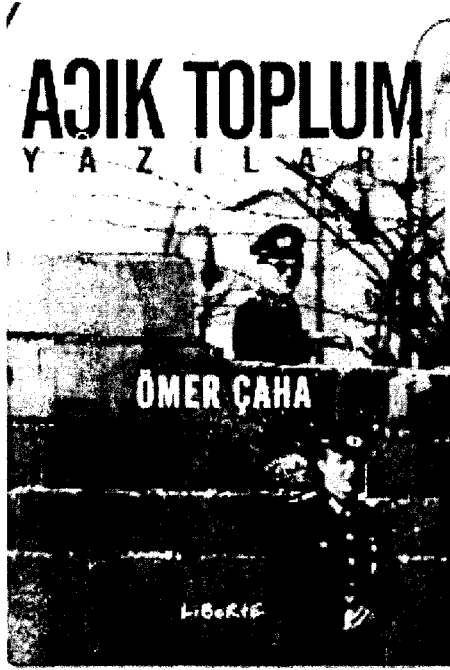
Evet bu geçerli bir tez. Eğer kölelik ücretlerini dolaylı olarak cesaretlendirmek istemiyorsanız, tümüyle gönüllü emeğe dayalı olarak üretilmeyen ürünlerden satın almayın. Burada benim tüm istediğim, kendinizi, böyle yapmakla, daha zengin ettiğinizi düşünme hatasına düşmemeniz. Bir ABD firmasından 10 \$’lık malı Asya’dan 5 \$’a ithal edecekken satın almayı seçerseniz bu seçimle 5 \$ kaybedersiniz. Şüphesiz bu sizin tercihiniz olabilir. Sizin için çok daha güç! Fakat Amerika’yı daha zengin yaptığımızı düşünmeyin ve sizin kararınızı diğerlerine de uygulattırması için hükümete koşmayın.

Son olarak, itiraf edeyim ki, yukarıdaki argümanlar belli ekonomi dergilerinde yayınlanmaya yetecek kadar kuvvetli değil. Paul Craig

Roberts'ın sürekli iddia ettiği gibi, liberteryenler sadece "ekonomik teori" ile tartışıyorlar, onunla değil. Hatta Paul diyor ki, eğer biz haklıysak düşüncelerimizi yayınlamalı ve Nobel kazanmalıyız.

Modern ticaret teorilerini onun iddia ettiklerini gerçekleştirebilecek kadar iyi bilmiyorum. Fakat, yukarıdaki düşünceler üzerine kurulu bir matematiksel model Nobel'e değer görülürse... Hey!... bir milyon dolar kazanabilirim. (Bu parayla kaç TV ithal edebilirim bilen var mı?)

Çeviren: Ercan Ayaz

Özgürlük birçok insanın kolayca kullandığı, fakat anlamını ve açılımlarını nadiren etraflıca öğrendiği ve düşündüğü bir kavramdır. Ne yazık ki, bu tespit sadece, tahsilsiz insanlar için değil, tahsilliler için de geçerlidir. Bu çerçevede, üniversite çevrelerinin özgürlüğe bağlılık sicili de pek parlak görünmemektedir. Özgürlüğün azami boyutlarda yaşandığı yerler olmaları gereken üniversitelerin kolayca bir nevi kışlaya çevrilebilmelerinin başlıca sebebi budur. Bugün, üniversitelerimizde ve fikir hayatımızda özgürlüğü gerçekten anlayan ve her yönüyle savunan pek az kişi vardır. **Ömer Çaha**, bir fikir ve bilim adamı olarak özgürlüğün azimli müdafaclarından biri olarak kendini kabul ettirmiştir. Çaha, bu eserinde de, özgürlükçü bir bakışla Türkiye'nin tartışma gündeminde hep ilk sıralarda yer alan önemli bazı meseleleri ele almakta ve ufuk açıcı tahliller yapmaktadır.

LIBERTÉ
kitaplığınızda özgürlüğe yer açın...